

reizen

Te voet

Een rondje
om Rhenen

19

Birmingham

Industrieel erfgoed
en UB40 gaan hand
in hand

23

Rheingold en
Nibelungen

Xanten ligt aan een voormalige tak van de Rijn. Het stadje kan worden beschouwd als opvolger van de stad Ulpia Colonia Traiana, een van de grootste Romeinse nederzettingen langs de Rijn.

tekst JOOST VERMEULEN foto's RÉNIE VAN DER PUTTE

De dubbele stadspoort Klever Tor.

Acheologisch park: stadsmuur met torens en

Vanuit de uiterwaarden van de Rijn trekt op kalme herfst- en voorjaarsdagen vaak een mooie mist door het middeleeuwse stadje Xanten. De smalle straatjes vullen zich met een geheimzinnige nevel, waarin alle stadsgeluiden langzaam worden opgenomen. In het gelige, gefilterde licht lijken de torens van grote kathedraal te zweven boven het enorme koorgebouw. En op het plein voor de kerk druipen oude bomen. Dit is een plek voor mystiek en raadsels. Hier kun je als je heel goed luistert de Rijndochters het Nibelungenlied horen fluisteren in de populieren.

Xanten, het van oorsprong middeleeuwse stadje, ligt ongeveer vijftig kilometer stroomopwaarts van Nijmegen aan een voormalige tak van de Rijn. Rondom een oeroude begraafplaats, waar volgens de legende drie Romeinse soldaten werden begraven nadat ze vanwege hun geloof de marteldood hadden gevonden, verrees ergens in de achtste eeuw een klein christelijk gebedshuis. Dankzij de populariteit van de daar bewaarde relikwieën – vooral voor de beenderen van de heilige Victor, de leider van het drietal martelaren, kwamen veel pelgrims – werd deze kerk al snel een belangrijk bedevaartsoord.

Rond 1250 was Xanten, een verbastering van het Latijnse *ad sanctos* (in de nabijheid van de heilige) zelfs al uitgegroeid tot een volwaardige stad die werd bestuurd door de broer van de bisschop van Keulen. Toen deze laatste in 1253 besloot tot het bouwen van een nieuw groot godshuis in zijn stad, kon zijn broeder in Xanten natuurlijk niet achter blijven. Ook hij gaf opdracht tot de bouw van een nieuwe kathedraal, gewijd aan de heilige Victor.

De vergelijking met Keulen gaat nog verder, want net als in Keulen duurde het meer dan honderd jaar voordat het koorgebouw van de nieuwe kathedraal in Xanten klaar was. Alleen in Xanten volgde de rest van de kerk vrij snel daarna, terwijl in Keulen de kathedraal pas in de negentiende eeuw definitief werd afgebouwd.

Zoals zoveel steden en dorpen in het Rijnland heeft ook Xanten zwaar geleden aan het einde van de Tweede Wereldoorlog. Tijdens de ultieme poging van de geallieerden om een van de laatste nog intact zijnde bruggen over de Rijn te overeren, lag Xanten middenin de vuurlinie. Van de middeleeuwse bebouwing rond het marktplein heeft slechts één gebouw de genadeloze bombardementen en dagen durende beschieting redelijk ongeschonden overleefd. In dit zogeheten gotische huis, dat op de hoek van de markt staat, bevindt zich nu een goed lopend restaurant waar tijdens het hoogseizoen de gasten op de zolderverdieping op een middel-

‘Een zegen voor
archeologen’

eeuwse maaltijd in stijl getrakteerd worden. Dat de stad ondanks de enorme verwoestingen nu toch nog zo'n authentieke indruk maakt, komt omdat men in Xanten vrijwel direct na het einde van de oorlog aan de wederopbouw is begonnen. En daarbij werd zo veel mogelijk ge-

Het Römer Museum.

bruikgemaakt van wat er nog aan bruikbaar uit de puinhopen kon worden geborgen.

“Ik herinner mij dat nog geen drie weken nadat de oorlog formeel was afgelopen, alle vrouwen hier in de straat al bezig waren om zo veel mogelijk bouwmaterial uit de puinhopen te vissen. De resten van de eeuwenoude dakbalken werden verzaagd tot planken voor nieuwe vloeren. En met de hand bikten we het kalk van middeleeuwse stenen. We kregen geloof ik een halve cent per schoongemaakte steen,” aldus een oudere bewoonster van de stad in het herinneringsboek dat in 1995 werd uitgegeven ter gelegenheid van het feit dat de oorlog vijftig jaar daarvoor was beëindigd.

Hergebruik van oud materiaal was trouwens iets wat men in de geschiedenis van Xanten eerder had toegepast. Want eeuwen hadden de inwoners van Xanten gebouwd met oude stenen die ze vonden tussen de Romeinse ruïnes in de omgeving.

“Toen men bij de restauratie van de kathedraal deze stenen met Latijnse inscripties tegenkwam, heeft men ze zo teruggeplaatst dat ze voortaan voor iedereen te zien zouden zijn,” vertelt de gids die de rondleiding door de grote kerk doet.

Hij wijst op twee stenen die aan de buitenkant van de kerk op ooghoogte in een van de steunberen zijn ingemetseld. En inderdaad ontwaren we daar twee nauwelijks leesbare regels tekst. Volgens onze begeleider betreft het bouwinscriptie uit de eerste eeuw van onze jaartelling. “Van een steenhouwer die werkzaam was bij de bouw van het theater. Deze inscriptie is bijzonder omdat we hem heel precies kunnen dateren en ook het gebouw waar hij oorspronkelijk voor bedoeld was daardoor kennen. Maar we weten zeker dat voor veel meer stenen in dit gebouw geldt dat ze van Romeinse herkomst zijn. Sterker nog, we denken nu dat onze kerk voor negentig procent uit hergebruikt ma-